

PEDAGOOGIKA
ARHIIVIMUUSEUM
FOND K16260-50

Eesti kule kodutööd

Näina Luut

IV - kl.

Kr. J. Peterson.

XIX - ^{da}mal aastasajal, mil ka Kr. J.

Peterson elas, oli kirjandus meie maal veel algastmel. Raamatute kirjutajaks olid sakslased, kirikuõpetajad, kes tahtsid rahva ^{kaalult} ilu ~~kombe~~iselt tõsta. Jutustised olid lühikesed, haledad. See Jutu ilu ^{peale} ei pannud rõhku, sest ["] jutt oli koorne ja õpetusiva.

Ainuke, kelle tööd nii sisult kui väärtelt erinevad, on Kr. J. Peterson. Tema ei jäänud oma töös mitte rahvast õpetada, vaid lõi ^{ale} lugusid, et tundes hinges tarvidust selle järele. Tema tööd jagunevad kahte ossa: oodidiks ja idüllidiks. Oodides ülistab ta Jumalat, päikest, ^{usti} rahva ^{sisust} jne., ^{Kõrg} Terrest oodi ^{sisust} tundub midagi kõrget, ilusat, pidulikku.

Idüllides kirjutab ta vähenõudlikest in-

misist.

Karjaks aga on tema kuulutuste tagavara võrdlemisi väike, sest ta sure noorelt.

Pääle laulude on säilinud veel Kr. J.

Petersoni päevaraamat, mida lugedes võib saada kindla pildi tema iseloomust.

Ta oli väga edasipüüder ja usklik.

Sündides Riias 1801 vaese mehe pojana tuli tal alati võidelda puudusega. Alguses õppis ta Jaxobi koolis, pärast ükreiskoolis, tundis omale ülespidamist, andis tunde.

Isäranis armastas ta keeli - oma lähikese eluea jooksul õppis ta peaaegu kõigis kuulis lugema. 1819 astus Kr. J. Peterson ülikooli usuteaduskonda, pidi sealt aga varsti lahutama raske majandusliku ja tervisliku seisukorra pärast.

Mitu korda räägib ta oma päevaraamatust tarkusest kui inimese ülemast varast. Ta peab kalliks oma kodumaad, emakeelt ja austab rahva riideid.

Tema raated ^{näid}paistsid nii mõnedeigi veidrähna, ja nii mõnigi sõprus jahtus temaga. Sel ajal oli harjunud kombeks see, et kõrgema hariduse osalised saanud ~~istunud~~ ^{ustanud} salgasid oma rahuse. Kr. J. Peterson pidas aga kõiki kalliks, mis oli kuidagi ühenduses ta kodumaaga. Kodumaa tubakat suitsetas ta ainult pühapäeviti, Tihti rändas ta jala Riist Tartu oma vanemate juurde, mitte rõhku pannes tu pikkuksle ja ilmale.

H-

Mis jutustab tänavanärv.

Karss närv seisid tänaval üksteise kõrval. Kui pimedaks
lõõks ja tänaval liikumine vähesemaks jäi, ütles vanem
närv nooremale: „Eila jutustasin ma sulle oma eluloo,
nüüd jutusta sa mulle!“

„Minu elulugu on lõbusam ja mitmekesisem, kui sul“
vastas noorem „nõige alguses olin ma ühe vallatu pi-
si omandus. Poiss viis mind kodu kooli naasa. Ta kooli-
vennad andsid talle nõi, mind klassi arvestast välja
visata mööda sõitva trammi ratusele. Kuid viska-
mise jõud oli (kur) liiga suur ja ma lendasin üle &
trammirataste ja kukkusin möödaminuva turunaise
kõrv. Ja mis saäl närvis võin ei Arud, proua napsas,
kolm õenest Porgandi sugukarust, kurgi isand ja palju
muud. Iseäranis piimlinnu seisustorda sünnitasid
muus sibulapreilit, sellel naisugune lõhn juures oli,
et kui muusutasid, siis mõne mitma hõõnasid.
Suursummist kuuldes vaatas turunaine närv, nõi

mind ja arvas, et ma, kui kutsumata külaline ruuk-
sumiseks põljust andsin. Ta haostas must rinni ja
viskas mu nõnda (nõrva) suure hooa üle korvi
serva ~~niid~~, et mu pea praegulki valutab. Üle korvi
serva ruukades satlusingi ma sinu korvale siia.

Tänasida toimetusi
ära viska homse varna.

Muimäe Läänemets on algkooli kõrgemas klas-
sis. Ta on vrik õpilane ja valmistab õpetajale
palju rõõmu. Ka klaveri mängimises ei ta
viimane. Täna enne maateaduse tundi on
ta õige rahutu, sest tal oli maateadus õpi-
mata. „Taevast halastagu“ ütles ta oma
sõpradele „et mind täna ei küsita“ ja
taevast halastab — teda ei küsita täna.
Kui lähvad kõik euroopa riigid „tae-
vase halastuse“ päile lootes, kuni õpetaja
ja korda halvas tujus klassi tuleb ja
ütleb häõlega, mis kostab kui pikse

Antakse küsimused I - Alpudest - (sa aeg)
II Alpudest (hirmus) - III - Alpudest - (missu-
gune kalastamatus).

"Mis pean ma tegema?" käib välgu-
küüne mõte läbi Maimu pääd. Ja igalt
poolt kostab talle inimsainus vastus:

"Tänaõida toimetusi
ära viska homse värna!"

Minu armsam õpetaja.

Minu armsam õpetaja on maasteadus.
Lui hea on kuulata, kui prl. Schmidt
räägib maadest, linnadest ja rahvastest.
Ja neist teab ta palju rääkida. Räägi-
dakse rahva iseloomust, mis tihti peale väga
naelakas on. Ka linnadest teab prl. Schmidt
palju rääkida.

Tunni algusel selgitab prl. Schmidt
mitte õppetunniki järgmiseks korraks. Igast

linnast, igast asjast teas ta uohkem raami-
da ütelda kui raamatus on.

Jutustamist soovitanse õpilaste poolt
hasti pikalt, sest siis on tund lühene ja
ei saa siis palju rääkida.

Kuid rääkimised ei ole nii hullud kui
klassitöö, mis reedese päeva pääl seattudes lau-
sa õnnestust loob. Maateaduse halvad küljed
vajuvad märga kõrgemale madalamale
tema hääde külgedega.

Lahvardi Kristjan.

Kristjan oli Lahvardi talu rentnik. Seni
kui ta rendi peremes oli, nägi ta talu nägi
niiama nagu hõrdil. Et oma paljust Metsavai-
leenuist endale saada, hakkas ta raha kogima.
Üldse oli ta ^{mees}iseloomu poolest karske, töökas,
lahke, edasipühija, kaval ja kindla iseloomuga.

Püüva töö tõttu sai ta kolme aasta pärast Lah-
vardi talu peremeheks. Kuid seadis ta oma talu
sisse. Ta kroonis maja seest valgeks, tegi mor-

raimn plüdi sisse ja istutas ünapuu aia maja
taha. Kui mõin korras oli, tuli kord Leenu koro
Lahvardile kangasuga tooma. Laatsamas peeti
kihitud ja nelipühil olid rõõmsad pulmad,
sest Tommgi oli Kristjaniks sõbraks saanud,
muidugi viimase kavaluse tõttu. 105 sone

Minu kevadised mured.

Minu ainuke kevade mure on eksam.
Sellest raägitanse kui ühest hirmsast asjast
Veed aga, kesta läbi on teinud naura-
vad meie hirmu üle. Luid ka nemad
on kord hirmu tundnud, kirjaniirke tuu-
pinud ja teab mis sada imet teinud.
Luid mis see ikka võib olla, kui kirja-
nikud ära õpin. Rahju, et võistluseksam
on ja nü palju tantsjaid, siis peab heasti-
oskama. Veel kurvem on neil, kes lõpu-
tunnistust kätte ei saa. Ka mulle teeb
viimane muret, sest mullegi paistab
võimlemine õige kurvanäoline. Luid

6
muresid on enegi olnud. Lga klassitöö
as saab oma jägu hirmu tundud.

Enam on natuke rohkem kui klassitöö
ja vähem jälle kui tõsine mure.
Nüüd hakkab varsti kirjanduse
õppima, mis siis kuidagi läbi saad.

Kevad tuleb.

Talve valitsus on lõpmas, kuid kevad ei
tule. Vahet-puhuvad omad kevadtuuled
ja mõned lilled pistavad omad peadisea
mulla alt välja. Talv aga ei salli lilli.
Ta ei taha üldi midagi näha, mis
meile tuletab kevadet ja ta valitsuse
lõppu ja saadab kiirelt "öörihma" kes li-
terese surmab. Linnud on armsate lootus-
tega teel, sest nad teavad, et kui nora
pärale jõuavad, siis neid tervitavad rohe-
lised metsad ja haljendavad aastad.

Kuid nii mõnedki linnukesed
on jõudnud peitunud oma reisi lõpu.

7
le, leides siin kõik alles kurvana, lilled
mullapõues ja puud hõrekorral.

Kuid talv kaotab oma võit-
luses kevade vastu ja peab põgenema
^{Põhjamaa} omale huule kodumaa, kuhu päinse
küred ei ülatu ja alaline külm valit-
seb.

Nüüd tõuseb alles elu metsas ja
vaimus! Putukad ja loomad ärkavad
talveunest. Linnud jõuavad pärale ja
sõeluvad läbi metsa pesachitusmater-
jali otsides. Ka maapõuest tõrka-
vad lilled, sellepeale vaatamata, et
päevad otsa vihma sajab.

Uing varsti on aas haljas ja
mets lehtes. Linnukesed, ülased, nur-
menikud, varsakalgjad ja hulke teisi
lilli on oma kaunimas ehtes ja
linnud hõiskavad sinetava taeva all.
Ka mina olen õnnelik, et kevad

on käes, sest millele järgneval suvel
sacan kõndida lehtmetsas ja kuulata
lindude laulu.

k-o — ~~kõrge mure~~

k-m. sammus - samba

k-p. — korhas - korpa.

k. tuba - too

d-j. pada - paga.

d-n. pind - pinna

d-l. põld - polu kuld kulla.

d-h

d-t. saada - saata..

d. madu - mas

g.-k. söögi - sööki

g - lugu loo

h- sakka. saka

ss-ss. susi kassi (kõrv) tassi (pole).

s - käsi - käe

ja + - + - + - + -

g - - - - - - - -

h - + + - - +

ss - + + - - +

h - - + - - - +

h - - + - - - +

ja - + - - + - - + - -

ja - - - - - - - -

ja - - - - + - - - + - -

ja - + - - - - + - - -

ja - + - - - - + - - -

5 + + - - + - - + + +

4 + - + + - - + + + -

3 + + + + - - + +

2 + + - + + - +

5 + + - - + + + + - +

4 - + + + - - + +

3 - + + - - + +

2 - - + + - + -

5

3

1

4 + - + + + - +

3 + - + - + - +

2 + - + - + - +

h - + + + - - + +

h - + + + - - + +

h - + - - + -

h - + - - + -

Klassitöö N=1.

Neljapäeval 29.04.1975 a.

Ristiusk.

Keiser Augustuse ajal sündis Rooma riigi ida-
nurgas Betlemmas Jeesus Kristus ristiuse põhien-
daja. Tema õpetas, et kõik on ühesugused ja iga-
üks peab oma lähimist armastama. Et tema
ja ta apostlid greka kules usku laiali laota-
sid, launus usk varsti laiali. Rooma keiser Nero
ajal aastal 64 p. Kr. s hakkati ristiusele taga-
sama ja tagasiuueksid lõpetasid 301 a. p. Kr. s.
Alguses võis igaüks kes tahtis, palvetada. Pärast
aga valiti preestrid, siis preestrite ülevaatajaks piis-
kopid. Piiskopide suurus võim oli selle linnade jä-
rele. Rooma linna piiskop Leo Suur kuul-
tas ennast paavstiks (st papa) piiskopide ülmaks,
et ta apostel Petruste järeltulija olla. I
Mõned ristiusele, kes tahtsid ilmalust ära
minna, läksid kõrge lama. Nii siis juhtus, et
linnad väimaks läksid ja nõrbed elavaks. Piiskopiks

4 + - - - +

3 - + + - -

2 - - - - +

4 + + - - +

3 + + + - -

4 + - - + +

2 + + - + -

3 + + + - -

4 + - - + +

4 8 - + - - -

3 8 - - - + -

4 9 + - - - -

3 - + + - -

4 - - - - +

3 + - - - -

4 - + - - -

3 8 - - - + -

2 3 + - - - -

4 - + + - + +

3 + + - - +

3 - + + - + +

4 - + +

4 + + - +

4 - + - - -

4 - - - + -

4 + - - - -

asutsid vagad mihed kloostrid ja valisid apti
enela puaks. Apti sõna pidid kuulama kõik
mungad ja nunnad. Mungad ja nunnad laos-
tasid väga palju haridust laiali. Gregorius III un-
dis kloostrile ka seadused välja mõit: Iga inimese
kes kloostrisse elama asub, ei tohi sealt enam lah-
kuda. j.n.e. Kui kloostrid ^{elanikud} prässima ja lõbusid
taga ajama hakkasid, seadis ~~Karl Suur~~ ^{Gregorius IV} jälle
korra jalale. Rooma paavst pidas ennast ülemaks,
ja greka paavst pidas ennast ülemaks, nõnda
tekis suurte tülide järel Rooma ja greka
katoliku usk.

Hea

Klassitöö № 2

16 märts

Viitlus eestlastega.

1926 a

Alguses kaubeldi Lääneuroopast Idaeuroo-
paga, iseäranis ~~Ven~~ulastega. Aastal 1158
eksisid Sakslased tormi ajal Liivi randa.
Varsti võitsid Sakslased ~~Liiv~~lased ja
~~Lät~~lased.

Sakslased käisid ka Eesti maal maksid
võitmas. Sakala kantsi võitsid nad
aastal 1208, Otepää kantsi 1210.

Kuid hoopis tüstmoodi kui ~~Liiv~~lased,
iseäranis lätlased, kaitsesid eestlased
oma vabadust. Nad tõotasid nüncua
võidelda, kui küünra pikkune ja aasta
vanune poiss võis val järel jääb.

Aastal 1217 oli I suur Pala lahing,
kus ^{loputult} said eestlased ära võidetud,
sellepärast et nende vapper pealik Lem-
bit sai surma juba lahingu algusel.
Aratakse tema surmas süüdi olevat.

Münaua olid ~~Saxlased~~ ^{kuu neli kuu} eestlaste vastu
lahked ja need, aga kui kuigi nad
ei lubanud Eestlastel omapead naabrite
ga sõdastid pidada, aga kohut võisid
nad ise võita mõista. Nad alguses ei
ütelnud eestlastele, et nad alguses
nende vara võin Saxlaste oma om, mis
pärast süüa ilmsiks tuli.

Klassitöö № 1.

Rootsi riik.

19 nov.

Et Rootsi, Norra ja Daani valitsejad abieluside-
mete läbi sugulased olid, siis juhtus, et Margareete
Daani kuninga printsess Norra kuningale me-
hele läks ja päale kuninga surma Daani ja
Norra üle valitsema ja pärast ka Rootsi üle
valitsema hakkas. Ta rutsus 1397a 3 riigi
esitajad Kalmari linna kokku ja lasi at oma
alavalise sugulase Eriku kuningaks määrada

kuna ta ise 3 riigi saatust juhtima hakkas.
Kuiigi 4 ~~neli~~ kuningat oli juba 3me riigi
korraga juhtinud, ei sulanud 3me riigi rahvad
mitte kokku, iseäranis Rootsi nõudis oma
iseseisvust taga. Mässukatsete tagajärjel
saadeti Daani aadelid Rootsi ~~maale~~, kes
rahvast hirmsasti kurnasid. Nüüd puhkes
suurem mäss lähti, mille tagajärjel Rootsi
eestvedajad Ploekholmi linnas said cira
hukatud. Gustav Vasa oli sel ajal Daanis
pantvangis. Ta põgenes vangist kodumaale
ja hakkas Rootsi rahvast mässule õhutama

Nüüd õnnestas ja Rootsi riik sai oma
igatsitud vabaduse ja Gustav Vasa sai
Rootsi kuningaks. Kui Gustav Vasa suri,
päris ta riigi ta vanem poeg Erik XIV.

Kuid varsti läksid Erik XIV ja Poome
hertsog Johan tema vend tülili, ja kui
Erik kuulis, et Johan Poolaga läbirääki-
misi peab, heitis ja oma venna Johan

vangitorni. Varsi lasi Erik Johani aga jälle vabaks, kes aga nüüd teiste mõisnikkudega Eriku troonilt ajas ja ise valitsema hakkas. Kui Johan III poeg Sigismund Poola kuningaks valiti, oli kartet, et Rootsil ja Poolal ühine kuningas ja sellega ühes ka ühine usk saab olema.

Nüüd tuli Karl IX ja hakkas ise valitsema. Kui ta suri, päris ta riigi ta poeg Gustav Adolf.

Gustav Adolphi elulugu oli lõpmata sõdadega täidetud, kuid sellepärast vaatamata korraldas ta oma riiki, mis endiste kuningate lõpmata sõdade tõttu oli jäänud peiris lohakil. Ta seadis rakendamata talupoegadele, ühendas sellega mõisnikute võime sellega, et ühendas süse seadis. Ta asutas ka kooli. Tartu ülikooli asutas tema ja ka Pöglaste gümnaasiumi Tallinnas.

Hea